

**ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС;
СІМЕЙНЕ ПРАВО; МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ НАПРЯМ
У СФЕРІ ПРИВАТНОГО ПРАВА**

УДК 347.965.43

DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2019.2.04>

Кристина Русланівна Резворович,

кандидат юридичних наук,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ;

<https://orcid.org/0000-0003-1183-613X>,

e-mail: goldkristina@gmail.com

**ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПРЕДСТАВНИЦТВА
В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ**

Розкрито зміст інституту представництва в цивільно-правовій доктрині та доктрині цивільного процесу. Визначено коло осіб, які можуть бути представниками в цивільному процесі. Проведено системний аналіз положень Цивільного процесуального кодексу України на предмет особливості здійснення представництва фізичних осіб у цивільному процесі. Досліджено проблеми обмеження кола осіб, які можуть бути представниками в цивільному процесі. Проаналізовано процесуальну правоздатність та її підтвердження різними особами, які можуть здійснювати представництво в цивільному процесі.

Ключові слова: інститут представництва, відносини представництва, адвокат, законний представник, цивільний процес.

Оригінальна стаття

Постановка проблеми

Захист інтересів і гарантія дотримання прав сторін цивільних та цивільно-процесуальних відносин є одним із беззаперечних орієнтирів і стандартів існування демократичного суспільства. Держава, створюючи умови для повноцінної й максимальної реалізації особами власної правосуб'єктності, закріплює широкий вибір способів такої реалізації. Інститут представництва, з одного боку, розглядається як засіб розширення процесуальних і суб'єктних можливостей сторін цивільних та цивільно-процесуальних відносин, а з іншого – виступає гарантією підвищення рівня правового захисту особи. Досить часто представником виступає особа, яка має спеціальні знання та є більш досвідченою в певних питаннях, або особа, яка завдяки різним своїм рисам може якісніше і в більш повному обсязі реалізувати певні права тих, в інтересах кого вона виступає. Саме тому

інститут представництва посідає одне з провідних місць у системі державно-правового регулювання, особливо регулювання цивільно-процесуальних відносин, оскільки найбільш повно цей інститут розкривається саме в динаміці відносин, а не в статичній реалізації норм матеріального права. З урахуванням цього логічними стають питання повноти забезпечення права особи на представництво її інтересів і способу закріплення такого права на законодавчому рівні. Щоправда, останнє зазнало суттєвих змін через обмеження можливостей представництва особи в цивільному процесі, що і викликає на сьогодні мало не найбільший теоретико-методологічний і практичний інтерес у дослідженні цього цивільно-правового інституту.

Стан дослідження проблеми

Проблематика відносин представництва у цивільному процесі посідає провідне місце в дослідженнях багатьох вітчизняних правників. Зокрема, Д. Д. Луспеник, В. І. Тертишніков, С. Я. Фурса та М. Й. Штефан досліджували доктринальні засади представництва як самостійного цивільно-правового інституту, а також як важливого елемента реалізації цивільно-процесуальної правосуб'єктності сторін цивільно-правового конфлікту. Г. О. Світлична та Т. Геведзе у своїх дослідженнях акцентували увагу на процесуальному представництві сторони адвокатом, межах його повноважень у цивільному процесі та на способах її реалізації. У свою чергу, О. О. Полуніна, У. Бек та ін. досліджували окремі процедурні аспекти процесу представництва в цивільному судочинстві.

Разом із тим існує певна невирішена теоретико-методологічна суперечка стосовно доцільності обмеження можливостей представництва особи в цивільному процесі та здійснення представництва сторін не адвокатами, а іншими особами, які мають юридичну освіту.

Мета і завдання дослідження

Метою цієї статті є виокремлення особливостей законодавчого забезпечення інституту представництва в цивільному процесі та доведення доцільності розширення можливостей для здійснення представництва особами, які не є адвокатами. Для цього необхідно вирішити такі *завдання*: проаналізувати положення чинного цивільно-процесуального законодавства на предмет визначення вимог до представника сторін, обґрунтувати позицію щодо недоцільності зменшення можливостей сторони стосовно представництва власних інтересів у цивільному процесі, дозволяючи таке представництво виключно за допомогою адвоката.

Наукова новизна дослідження

У межах цього дослідження отримали подальший розвиток теоретичні пошуки щодо визначення методологічного обґрунтування інституту представництва в цивільному процесі. Крім того, вдосконалено

теоретичні положення щодо представництва в цивільному процесі інтересів особи не адвокатом, а представником.

Виклад основного матеріалу

Із доктринальної точки зору представництвом є особливий вид правовідносин, зобов'язання в яких виникають щодо певного конкретного предмета чи особи, чії інтереси представляються іншою особою. Особливість побудови моделі відносин представництва полягає головним чином у тому, що зобов'язання виникають лише в однієї сторони, але дії, вчинені на виконання такого зобов'язання, тягнуть за собою правові наслідки для іншої особи – тієї, яку представляють. Тобто фактично відносини представництва реалізуються в такий спосіб, що одна особа дає згоду на те, що в неї потенційно можуть виникнути зобов'язання стосовно третьої сторони, причому такі, що можуть мати для неї негативні наслідки. Наприклад, у процесі вирішення цивільно-правового спору в судовому порядку особа, яка діє через представника, може бути зобов'язана судом вчинити на користь третьої особи певні дії відновлювального, компенсаторного чи іншого характеру. При цьому сам представник утримується від виконання будь-яких дій, оскільки його обов'язок щодо особи, інтереси якої він представляє, обмежується відносинами з нею. Такий феномен чітко визначено в ст. 239 Цивільного кодексу України¹, в якій зазначається, що «правочин, вчинений представником, створює, змінює, припиняє цивільні права та обов'язки особи, яку він представляє». Загалом сам інститут представництва визначається ЦК України як «правовідношення, в якому одна сторона (представник) зобов'язана або має право вчинити правочин від імені другої сторони, яку вона представляє» (ч. 1 ст. 237 ЦК України). Інтерпретуючи цю норму через призму процесуального законодавства, можна зауважити, що «правочин» як такий у процесі захисту особою своїх прав через представника не відбувається. Представник реалізує комплекс правових засобів, спрямованих на відновлення, захист або дотримання права особи, чії інтереси він представляє в цивільному процесі.

Саме тому Цивільний процесуальний кодекс України² не визначає сутність відносин між представниками й особами, чії інтереси вони реалізують, акцентуючи увагу головним чином на правосуб'єктності представників, їх юридичному та процесуальному статусі, а також на колі обов'язків і прав у межах цивільно-правового процесу.

Слід зауважити, що участь у справі представника автоматично розширює суб'єктний склад цивільного процесу, визначаючи особливості

¹ Цивільний кодекс України : закон України від 16.01.2003 № 435-IV.

² Цивільний процесуальний кодекс України : закон України від 18.03.2004 № 1618-IV : ред. від 01.01.2019.

модельної будови як судового, так і досудового розгляду справи. Це пояснюється головним чином тим, що різні представники різних осіб (сторін, третіх сторін, учасників справи) мають і власну правосуб'єктність як окремі категорії осіб, і правосуб'єктність, якою їх наділили ті особи, яких вони представляють. Наприклад, стаття 58 Цивільного процесуального кодексу України визначає можливість участі у справі таких представників:

□ фізична особа – «може брати участь у судовому процесі особисто (самопредставництво) та (або) через представника» (ч. 1 ст. 58 ЦПК України);

□ юридична особа (приватного чи публічного права на рівних умовах) – «через свого керівника або члена виконавчого органу, уповноваженого діяти від її імені відповідно до закону, статуту, положення (самопредставництво юридичної особи), або через представника» (ч. 3 ст. 58 ЦПК України);

□ держава та територіальна громада – «через відповідний орган державної влади, орган місцевого самоврядування відповідно до його компетенції» (ч. 4 ст. 58 ЦПК України). Цьому показово, що представництво держави та територіальної громади є найбільш складним і має подвійну природу.

Справа в тому, що орган місцевого самоврядування чи орган державної влади за своєю правовою природою є особами публічного права й мають статус юридичної особи. Тобто фактично вони також повинні діяти через відповідних уповноважених на те осіб, у такий само спосіб, який визначено в ч. 3 ст. 58 ЦПК України. Але якщо дослідити положення обох частин (3 та 4) цієї статті, то можна дійти висновку, що якщо такий орган діятиме через свого представника, то фактично це буде третій етап передоручення представництва: держава/територіальна громада ⇒ орган публічної влади (орган державної влади чи місцевого самоврядування) ⇒ керівник (у будь-якому випадку лише він наділений правом надавати повноваження на представництво інтересів будь-якій іншій особі, крім нього, в цивільному процесі) ⇒ представник.

Остання модель є хоча і складною, однак настільки ж ефективною, наскільки і модель представництва інтересів фізичної особи, бо на жодному з етапів передоручення не відбуваються втрата чи зменшення повноважень і компетенції, необхідної для реалізації представництва держави або територіальної громади в судовому процесі.

Важливо зауважити і те, що й інститут представництва ЦК України встановлює виняток. Так, відповідно до ч. 2 ст. 237 «не є представником особа, яка хоч і діє в чужих інтересах, але від власного імені, а також особа, уповноважена на ведення переговорів щодо можливих у майбутньому правочинів». Необхідно наголосити, що зазначений виняток не реалізується в цивільно-процесуальному праві,

оскільки особа, яка діє від власного імені в цивільному процесі, може набувати статусу окремого учасника провадження, а діяльність в інтересах третіх осіб, без наділення необхідним колом повноважень, ЦПК України не допускає взагалі.

Так само для цивільного процесу є неприйнятною ще одна особливність цивільно-правового інституту представництва, пов'язана з неможливістю для представника вчиняти правочини, які відповідно до власного змісту можуть бути вчинені тільки особисто особою. У цьому контексті слід мати на увазі зміст відносин представництва в цивільному процесі та характер правосуб'єктності представників, оскільки, наприклад, рішення суду про усиновлення або позбавлення батьківських прав ухвалюється стосовно особи, але серед іншого і як результат дій представника такої особи в судовому процесі. Безумовно, представник не є суб'єктом виконання такого рішення суду, але саме його дії стали підставою для появи відповідного рішення, тобто він своїми діями фактично обумовив настання, зміну або припинення цивільних прав для іншої особи, яку він представляє.

Судовий процес не є правочином, але діяльність представника в межах провадження характеризується певним змістом (процедурним, процесуальним та динамічним), кожен елемент якого так чи інакше спричиняє нові правові наслідки для особи, яку він представляє. До речі, в цьому контексті варто звернути увагу й на таку особливість реалізації інституту представництва, яка передбачається в ст. 241 ЦК України щодо вчинення правочинів із перевищенням повноважень: «Правочин, вчинений представником з перевищенням повноважень, створює, змінює, припиняє цивільні права та обов'язки особи, яку він представляє, лише у разі наступного схвалення правочину цією особою. Правочин вважається схваленим, зокрема, у разі, якщо особа, яку він представляє, вчинила дії, що свідчать про прийняття його до виконання». Якщо екстраполювати дію цієї норми на відносини представництва в цивільному процесі, то виникають одразу два логічних питання:

- які правові наслідки має перевищення представником цивільно-процесуальних меж представництва;
- які існують механізми захисту особи (сторони, учасника, третьої особи) в цивільному процесі від перевищення її представником цивільно-процесуальних меж представництва.

Логіка таких питань полягає в тому, що якщо в межах цивільного процесу відбувається перевищення повноважень представником, то це може призвести до винесення рішення, яке суттєво зашкоджує інтересам особи, яку той представляв. Але через обов'язковість виконання судового рішення питання щодо прийнятності чи неприйнятності, схвалення чи несхвалення дій представника не може виникати.

Вирішення такої проблеми ми бачимо у визнанні дій представника протизаконними в судовому порядку. Тобто складність захисту власних прав особою, в інтересах якої в суді діє представник, полягає в тому, що визнання дій останнього такими, що реально зашкоджують інтересам особи, яку він представляє, може відбуватись виключно в межах нового судового провадження. Можливо, але не виключно, саме така складність відносин представництва та підвищена значимість дій представника у судовому процесі пояснюють суттєве обмеження кола осіб, які можуть бути представниками в цивільному процесі (табл. 1), навіть урахувавши закріплення меж відносин представництва в ЦПК України.

Таблиця 1

Особи, які можуть бути представниками в цивільному процесі

Особа, чії інтереси представляють	Представник	Характер представництва
1	2	3
Фізичні особи	адвокат	немає обмежень чи винятків
	законний представник	батьки, усиновлювачі, опікуни чи інші особи, визначені законом по відношенню до малолітніх осіб віком до чотирнадцяти років, а також недієздатних фізичних осіб (ч. 1 ст. 59 ЦПК України)
		батьки, усиновлювачі, піклувальники чи інші особи, визначені законом по відношенню до неповнолітніх осіб віком від чотирнадцяти до вісімнадцяти років, а також осіб, цивільну дієздатність яких обмежено (ч. 2 ст. 59 ЦПК України)
особа, яка досягла вісімнадцяти років, має цивільну процесуальну дієздатність (крім осіб, визначених у ст. 61 ЦПК України)		під час розгляду спорів, що виникають щодо трудових відносин, а також справ у малозначних справах (малозначні справи)

Закінчення табл. 1

1	2	3
Юридичні особи приватного та публічного права	адвокат	немає обмежень чи винятків
	через свого керівника або члена виконавчого органу, уповноваженого діяти від імені юридичної особи	
Орган державної влади, орган місцевого самоврядування	адвокат	немає обмежень чи винятків
	через свого керівника	
	судді, прокурори, слідчі, працівники підрозділів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, коли вони діють від імені відповідного органу	виключно в межах компетенцій або процесуального доручення, наданого керівником відповідного органу

Системний аналіз положень ст. 60 ЦПК України дав змогу виокремити низку особливостей представництва інтересів юридичних осіб, а також органів публічних відносин (органів державної влади та місцевого самоврядування).

По-перше, фактично універсальним представником є адвокат, який може діяти в інтересах будь-яких осіб, оскільки його діяльність регулюється спеціальним Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»¹. У. Бек та З. Добош із цього приводу зазначають, що «порівняно з іншими учасниками цивільного процесу адвокат має більше гарантованих законодавством можливостей щодо збирання доказів шляхом направлення адвокатського запиту та їх подання через Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему» [1, с. 7]. Але це є об'єктивним фактом унаслідок існування визначених на

¹ Про адвокатуру та адвокатську діяльність : закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. : ред. від 05.01.2017.

законодавчому рівні державних гарантій забезпечення діяльності адвокатів. Ця теза підтверджується висновками Т. Геведзе щодо того, що «порівняно з іншими категоріями представників сторін адвокат має більше гарантованих законодавством можливостей щодо збирання доказів, а отже і їхнього подання до суду» [2, с. 74].

По-друге, представництво інтересів юридичних осіб суттєво обмежене, оскільки вони не мають можливості залучати до розгляду справи та захисту власних інтересів співробітників і фахівців як представників.

По-третє, відповідно до ч. 4 ст. 60 ЦПК України «одна й та сама особа може бути одночасно представником декількох позивачів або декількох відповідачів або декількох третіх осіб на одній стороні, за умови відсутності конфлікту інтересів між ними».

По-четверте, в цивільних справах існує можливість представлення інтересів органів державної влади, крім їх безпосередніх керівників, ще й судьями, прокурорами, слідчими або працівниками підрозділів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність. Такий виняток може пояснюватися неможливістю передання третім особам (окрім суду) інформації, матеріалів тощо, які можуть бути представлені в цивільному процесі та мають значення для встановлення істини у справі.

Хоча, щодо останнього аспекту є цікавою позиція С. В. Сеника, який, посилаючись на Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Вищого арбітражного суду України та Генеральної прокуратури України щодо офіційного тлумачення положень статті 2 Арбітражного процесуального кодексу України (справа про представництво прокуратурою України інтересів держави в арбітражному суді) від 08.04.1999 № 3-рп/99, робить цікавий висновок щодо того, що «поняття “орган, уповноважений державою здійснювати відповідні функції у спірних відносинах” означає орган, на який державою покладено обов’язок щодо здійснення конкретної діяльності у відповідних правовідносинах, спрямованої на захист інтересів держави. Таким органом, відповідно до ст. 6, 7, 13 та 143 Конституції України, може виступати орган державної влади чи орган місцевого самоврядування, якому законом надано повноваження органу виконавчої влади» [3, с. 79]. Таке твердження, на нашу думку, є результатом надто широкого тлумачення положень закону, оскільки, виходячи з аналізу змісту ст. 61 ЦПК України, можна чітко визначити коло осіб, які не можуть бути представниками. Це:

□ суддя, помічник судді, який розглядає справу, секретар судового засідання, експерт, спеціаліст, перекладач та свідок (ч. 1 ст. 61 ЦПК України), тобто особи, безпосередньо задіяні в розгляді справи, які не можуть бути неупередженими через власний процесуальний статус;

□ особа, яка в межах тієї ж самої справи представляє або представляла іншу особу, інтереси якої в цій справі суперечать інтересам довірителя (ч. 2 ст. 61 ЦПК України); такий виняток є цілком логічним і фактично унеможливує появу конфлікту інтересів з боку представника;

□ «судді, прокурори, слідчі, працівники підрозділів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, не можуть бути представниками в суді, крім випадків, коли вони діють від імені відповідного органу, що є стороною або третьою особою в справі, чи як законні представники» (ч. 2 ст. 61 ЦПК України); це свідчить про те, що орган державної влади так чи інакше може представляти виключно адвокат або керівник такого органу.

Системний аналіз положень ст. 60 та 61 ЦПК України дає нам змогу встановити наявність монополії адвокатури на представництво інтересів у суді в межах цивільного процесу. Із цього приводу Г. О. Світлична зазначає, що ЦПК України встановлює обмеження щодо представництва в суді, які можуть мати загальний (абсолютна неспроможність виконання функцій представника) або спеціальний характер (відносна неспроможність). Узагалі не можуть виконувати функції представника особи, які не мають цивільної процесуальної правосуб'єктності. Відносна неспроможність осіб бути представниками у цивільному судочинстві, встановлена ЦПК України, визначає фактичне обмеження права юридичних осіб та органів влади представляти свої інтереси в інший спосіб, ніж за допомогою адвоката [4, с. 39]. Натомість О. О. Полуніна зауважує, що така монополія на представництво інтересів сторін адвокатом лише підвищить якість захисту прав та інтересів сторін за рахунок високих професійних знань і якостей адвокатів [5, с. 51–52].

Навіть попри наявність можливості представлення інтересів таких суб'єктів цивільного процесу їх керівниками, говорити про достатність гарантування права на захист у такому випадку недоцільно, оскільки не завжди керівники мають відповідний рівень знань і навичок, які, наприклад, можуть мати працівники спеціальних структурних підрозділів (зокрема, юридичних структур).

Що стосується способу участі адвоката й інших представників у судовому процесі, також привертає до себе увагу положення ст. 62 ЦПК України, які визначають особливості підтвердження правосуб'єктності представника. Зокрема, такими документами є:

□ для законного представника фізичної особи – свідоцтво про народження дитини або рішення про призначення опікуном, піклувальником чи охоронцем спадкового майна;

□ для законного представника юридичної особи (керівник або уповноважена особа органу управління) й органу державної влади

чи місцевого самоврядування – статут, протокол загальних зборів, наказ про призначення (для керівників та уповноважених осіб органу управління), рішення органу публічної влади про призначення чи про обрання (для керівників органів державної влади чи місцевого самоврядування), рішення ЦВК про обрання (для голів виборних органів, голів територіальних громад та органів самоорганізації населення);

□ для фізичних осіб, що не є законними представниками (у випадках, передбачених ст. 60 ЦПК України), – довіреність фізичної особи, посвідчена нотаріально та виконана з дотриманням вимог ст. 245 ЦК України та ст. 62 ЦПК України;

□ для адвокатів – довіреність фізичної чи/або юридичної особи, посвідчена нотаріально та виконана з дотриманням вимог ст. 245 ЦК України та ст. 62 ЦПК України; договір про надання правової допомоги; доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги; ордер.

Висновки

Підбиваючи підсумки дослідження особливостей здійснення представництва в цивільному процесі, слід звернути увагу на такі основні аспекти. По-перше, сучасний ЦПК України та судова реформа, яка триває в державі, фактично запроваджують монополію на представництво сторін адвокатом у судах. З одного боку, це пов'язано з високим рівнем професійних знань, підвищеною відповідальністю та специфічністю правового статусу адвоката. Але разом із тим така монополія викликає питання обмеження можливостей для особи реалізувати її власне право на судовий захист, залучаючи як представника іншу особу, а не адвоката.

По-друге, ЦПК України все ж таки залишає можливість для реалізації відносин представництва в цивільному процесі між фізичною особою та іншою особою, яка не має статусу адвоката, але може здійснювати представництво в малозначних справах. Ми таку можливість розглядаємо як не стільки гарантування права особи на судовий захист, скільки як спробу зменшити навантаження саме на адвокатів, оскільки малозначні справи мають велику питому вагу в загальній кількості справ, що вирішуються цивільними судами.

По-третє, важливим є продовження реформування інституту представництва в цивільному процесі, враховуючи особливості конституційних положень, зокрема положення щодо представництва, викладені в ст. 131-1 і 131-2 Конституції України¹ та перехідних положеннях до ЦПК України. Існує необхідність розширити тлумачення

¹ Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : ред. від 30.09.2016.

поняття законних представників для того, щоб включити в їх коло представників, які можуть представляти інтереси суб'єктів публічних відносин, зокрема органів державної влади чи місцевого самоврядування, оскільки представництво адвокатом таких органів іноді є надзвичайно витратним і невиправданим.

Список бібліографічних посилань: 1. Бек У., Добош З. Основні стадії доказової діяльності адвоката у цивільному процесі. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 1 (263). С. 4–8. 2. Геведзе Т. Доказувальна діяльність адвоката-представника як форма реалізації правової позиції по господарській справі. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2013. Вип. 95. С. 72–74. 3. Сенік С. В. Сторони представництва в цивільному процесі. *Університетські наукові записки*. Хмельницький, 2014. № 3 (51). С. 77–83. 4. Світлична Г. О. Представництво у цивільному судочинстві: сучасний стан та перспективи вдосконалення правового регулювання. *Вісник Верховного Суду України*. 2012. № 12 (148). С. 38–45. 5. Полуніна О. О. Правнична допомога та представництво в суді виключно адвокатом як новация цивільного процесу // *Новели цивільного процесуального кодексу України : матеріали круга. столу* (Одеса, 26 берез. 2018 р.). Одеса : Фенікс, 2018. С. 50–52.

Надійшла до редколегії 04.02.2019

Rezvorovich K. R. Peculiarities of Representation in Civil Proceedings

The main objective of this thesis is the determination of the peculiarities of legal adjusting for the representation in the civil process. Methodological basis of the thesis consisted of such methods as: formal-logical, system analysis, dialectical and hermeneutical. The relevance of this thesis is evidenced in particular by there that was disclosed such facts as: the content of the institute of representation in civil law and civil process doctrine; the circle of persons who can be representatives in civil procedure.

It was made a systematic analysis of the provisions of the Civil Procedure Code (CPC) of Ukraine on the subject of the implementation of the representation of individuals in civil proceedings. There were investigated the problems of restricting the circle of persons who can be representatives in civil proceedings. The analysis of standing and its confirmation by various persons who can carry out representation in civil proceedings was done. According to the results of the research, it was established that modern CPC of Ukraine does not determine the essence of relations between representatives and persons whose interests they realize. The mainstreaming and law-governing influence is mainly related to the legal personality of the representatives, their procedural status. It was also determined the range of duties and rights of representatives within the civil legal process. In addition, it was proved that the modern CPC of Ukraine is being introduced in the state, in fact, a monopoly on the representation of the parties by a lawyer in the courts, in the civil process, but leaves the possibility of realizing the relations of representation between an individual and another person who does not have the lawyer status, who ruled only in, such cold as, minor affairs.

Thus, the practical significance of the conclusions reached was aimed primarily at the theoretical and methodological plane to continue the reform of the institution of representation in the civil process, as well as in the practical activities of representatives in the context of expanding the opportunities for individuals to exercise their procedure's rights.

Keywords: institute of representation, relations of representation, lawyer, legal representative, civil procedure.

